

ISSN: 2181-9416

3-SON, 2026

YURIST AXBOROTNOMASI

ВЕСТНИК ЮРИСТА * LAWYER HERALD

HUQUQIY, IJTIMOY, ILMIY-AMALIY JURNAL

CYBERLENINKA

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
eLIBRARY.RU

YURIST AXBOROTNOMASI

3-SON

ВЕСТНИК ЮРИСТА

НОМЕР 3

LAWYER HERALD

ISSUE 3

RO'ZINAZAROV Shuhrat Nuraliyevich

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyaviy
sudi bo'lim boshlig'i, yuridik fanlar doktori, professor
E-mail: sh.ruzinazarov@mail.ru

TOSHKANOV Nurbek Bahridinovich

Toshkent davlat yuridik universiteti Tadbirkorlik va
korporativ huquq sho'basida katta o'qituvchisi,
Toshkent davlat yuridik universiteti
mustaqil izlanuvchisi (DSc)
E-mail: n.toshkanov@tsul.uz

YURIDIK KLINIK VA DUAL TA'LIM ISTIQBOLLARI

Iqtibos keltirish uchun (для цитирования, for citation): RO'ZINAZAROV SH.N., TOSHKANOV N.B. Yuridik klinik va dual ta'lim istiqbollari // Yurist axborotnomasi – Вестник юриста – Lawyer herald. № 3 (2026) B. 8-15.

 3 (2026) DOI <https://doi.org/10.34920/2181-9416/2026/3-001>

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada zamonaviy yuridik ta'lim tizimini takomillashtirishda yuridik klinik va dual ta'limning o'rnini hamda istiqbollari tahlil qilinadi. Maqolada raqamli transformatsiya sharoitida yuridik ta'lim, ilm-fan va amaliyot integratsiyasini ta'minlash zarurati asoslab beriladi. Yuridik klinikalar talabalarning amaliy ko'nikmalarini shakllantirish, aholiga bepul huquqiy yordam ko'rsatish hamda huquqiy madaniyatni yuksaltirish vositasi sifatida ko'rib chiqiladi. Dual ta'lim esa nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan uyg'unlashtirish, talabalarni mehnat bozori talablariga mos malakali mutaxassis sifatida tayyorlashda muhim mexanizm sifatida baholanadi. Maqolada O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi, "Ta'lim to'g'risida"gi hamda "Ilm-fan va ilmiy faoliyat to'g'risida"gi qonunlari asosida yuridik ta'limni rivojlantirishning huquqiy asoslari tahlil qilinadi. Shuningdek, AQSH, Germaniya va Buyuk Britaniya tajribasi o'rganilib, milliy tizimni takomillashtirish yuzasidan ilmiy-amaliy takliflar ilgari suriladi.

Maqolada, shuningdek, yuridik klinik va dual ta'limni joriy etish orqali bo'lajak huquqshunoslarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish, nazariya va amaliyot o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni kuchaytirish hamda raqamli texnologiyalar asosida innovatsion ta'lim muhitini shakllantirish masalalari keng yoritilgan. Shuningdek, yuridik klinikalar aholining huquqiy himoyaga bo'lgan ehtiyojini qondirish bilan bir qatorda, talabalarni real huquqiy vaziyatlarda ishlashga tayyorlovchi samarali pedagogik mexanizm sifatida namoyon bo'ladi. Dual ta'lim tizimi esa talabalarni sud, advokatura, davlat organlari va boshqa huquqni qo'llovchi institutlarda amaliy faoliyatga jalb etish orqali ularning professional tayyorgarligini oshirishga xizmat qilishi asoslab berilgan. Xulosa sifatida, yuridik klinik va dual ta'limni uyg'unlashtirish zamonaviy yuridik ta'lim sifatini oshirish, malakali kadrlar tayyorlash hamda huquqiy davlat institutlarini mustahkamlashning muhim omillaridan biri ekanligi ta'kidlangan.

Kalit so'zlar: yuridik ta'lim, yuridik klinika, dual ta'lim, raqamli ta'lim, amaliy ko'nikmalar, huquqiy ta'lim integratsiyasi, huquqiy xizmatlar, professional tayyorgarlik, oliy ta'lim.

РУЗИНАЗАРОВ Шухрат Нуралиевич

Начальник отдела Конституционного суда
Республики Узбекистан,
доктор юридических наук, профессор
E-mail: sh.ruzinazarov@mail.ru

ТОШКАНОВ Нурбек Бахриддинович

Старший преподаватель сектора
Предпринимательского и корпоративного права
Ташкентского государственного юридического университета,
Самостоятельный соискатель (DSc)
E-mail: n.toshkanov@tsul.uz

ПЕРСПЕКТИВЫ ЮРИДИЧЕСКОГО КЛИНИЧЕСКОГО И ДУАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

АННОТАЦИЯ

В статье анализируются роль и перспективы юридических клиник и системы дуального образования в модернизации юридического образования. Особое внимание уделяется необходимости интеграции образования, науки и юридической практики в условиях цифровой трансформации. Юридические клиники рассматриваются как эффективный механизм формирования практических навыков студентов, оказания бесплатной юридической помощи населению и повышения правовой культуры общества. Дуальное образование оценивается как инструмент сочетания теоретического обучения в университетах с практической деятельностью в государственных органах, юридических фирмах и иных организациях. По результатам исследования обосновывается необходимость гармоничного сочетания клинического и дуального обучения для повышения качества юридического образования и подготовки юристов, способных эффективно работать в современных условиях цифровой экономики и правового государства.

В статье также широко освещаются вопросы развития профессиональных компетенций будущих юристов путем внедрения юридической клиники и дуального образования, усиления неразрывной связи между теорией и практикой, а также формирования инновационной образовательной среды на основе цифровых технологий. Согласно результатам исследования, юридические клиники, наряду с удовлетворением потребности населения в правовой защите, выступают в качестве эффективного педагогического механизма, готовящего студентов к работе в реальных правовых ситуациях. Обосновано, что система дуального образования служит повышению профессиональной подготовки студентов путем привлечения их к практической деятельности в суде, адвокатуре, государственных органах и других правоприменительных институтах. В заключение подчеркивается, что гармонизация юридического клинического и дуального образования является одним из важных факторов повышения качества современного юридического образования, подготовки квалифицированных кадров и укрепления институтов правового государства.

Ключевые слова: юридическое образование, юридическая клиника, дуальное образование, цифровая трансформация образования, практические навыки, интеграция образования и практики, подготовка юристов, правовая помощь, высшее образование.

SHUKHRAT Ruzinazarov

Head of Department, Constitutional Court of
the Republic of Uzbekistan,
Doctor of Law, Professor
E-mail: sh.ruzinazarov@mail.ru

NURBEK Toshkanov

Senior Lecturer at the Sector of Business and Corporate Law,
Tashkent State University of Law,
Independent Researcher (DSc)
E-mail: n.toshkanov@tsul.uz

PROSPECTS OF LEGAL CLINICAL AND DUAL EDUCATION

ANNOTATION

This article examines the role and prospects of legal clinics and dual education in the modernization of legal education. Particular attention is paid to the integration of education, research and legal practice in the context of digital transformation. Legal clinics are considered an effective mechanism for developing students' practical skills, providing free legal assistance to the population and improving legal awareness in society. Dual education is analyzed as a model that combines theoretical studies at universities with practical training in courts, law enforcement bodies, law firms and other legal institutions. The study substantiates that the integration of clinical and dual legal education can improve the quality of legal education and develop the professional competencies of future lawyers.

The article also extensively covers issues of developing the professional competencies of future lawyers through the implementation of legal clinics and dual education, strengthening the inseparable link between theory and practice, and forming an innovative educational environment based on digital technologies. According to the research results, legal clinics serve as an effective pedagogical mechanism for preparing students to work in real legal situations, alongside satisfying the population's need for legal protection. It is substantiated that the dual education system serves to enhance the professional training of students by involving them in practical activities in the courts, the legal profession, state bodies, and other law enforcement institutions. In conclusion, it is emphasized that the harmonization of legal clinical and dual education is one of the important factors in improving the quality of modern legal education, training qualified personnel, and strengthening legal state institutions.

Keywords: legal education, legal clinic, dual education, digital transformation, practical skills, integration of theory and practice, legal training, higher education, professional competence.

Endi mamlakatimizning mehnat bozori mutlaqo yangi arxitektura asosida – kasb, malaka, texnologiya va ta'limni birlashtiradigan yagona mexanizm sifatida ishlashi zarur. Shuningdek, "dual ta'lim" asosida o'qish jarayonida daromad topish va o'qitishni samarali tashkil qilgan korxonalariga imtiyozlar berish ko'zda tutilganligi bejiz emas [1].

Bugungi kunda oliy ta'lim tizimi raqamli didaktik jarayonlarni transformatsiya qilish, mehnat bozorining zamonaviy talablariga javob bera oladigan bitiruvchini tayyorlash hamda ta'lim jarayoniga samarali raqamli texnologiyalarni joriy etishni taqozo etmoqda. Bunday sharoitda yuridik ta'lim faqat nazariy bilim berish bilan cheklanib qolmasligi, balki talabalarda real huquqiy muammolarni tahlil qilish, hujjatlar bilan ishlash, mijoz bilan muloqot qilish va kasbiy etikaga rioya etish ko'nikmalarini shakllantirishi lozim.

Ijtimoiy davlat huquqiy siyosatida raqamli transformatsiya ustuvor yo'nalish sifatida belgilanmoqda. Shu sababli zamonaviy yuridik ta'limni yuridik klinik va dual ta'lim tizimi bilan uyg'unlashtirish dolzarb ilmiy-amaliy masalaga aylandi. Raqamli texnologiyalar imkoniyatlaridan oqilona foydalanish yuridik ta'lim, ilm-fan va amaliyotni integratsiyalash, bo'lajak huquqshunoslar uchun kasbiy ish o'rinlarini topish hamda huquqni qo'llovchi organlar va tashkilotlarga malakali kadrlarni jalb etishga xizmat qiladi.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 33-moddasida davlat Internet jahon axborot tarmog'idan foydalanish uchun shart-sharoitlar yaratishi belgilangan. Konstitutsiyaning 50-moddasiga ko'ra har kim ta'lim olish huquqiga ega. Mazkur norma uzluksiz ta'lim tizimi, uning turli shakllari, davlat va nodavlat ta'lim tashkilotlari rivojlanishini kafolatlash orqali yuridik ta'limni modernizatsiya qilish uchun konstitutsiyaviy asos yaratadi.

Konstitutsiyaning 51-moddasida fuqarolarning davlat ta'lim tashkilotlarida tanlov asosida davlat hisobidan oliy ma'lumot olish huquqi mustahkamlangan. Oliy ta'lim tashkilotlarining akademik erkinligi, o'zini o'zi boshqarishi, tadqiqotlar o'tkazish va o'qitish erkinligi ham klinik va dual ta'limni joriy etish uchun muhim tashkiliy-huquqiy zamin hisoblanadi.

"Ilm-fan va ilmiy faoliyat to'g'risida"gi Qonunning 21-moddasida ilm-fan va ta'limning uzviy bog'liqligi nazarda tutilgan. Ushbu bog'liqlik ta'lim jarayonining sifati va samaradorligini oshirish, ta'lim oluvchilarda ilmiy tafakkurni rivojlantirish, pedagog kadrlar ilmiy salohiyatini yuksaltirish hamda "ustoz – shogird" an'analarini mustahkamlash orqali ta'minlanadi [2].

Mazkur Qonunning 22-moddasida ilm-fan va ishlab chiqarishning uzviy bog'liqligi belgilangan. Bunda innovatsion mahsulotlar va xizmatlarni yaratish, tadbirkorlik subyektlari huzurida tegishli yo'nalishlarda ilmiy tashkilotlar faoliyatini yo'lga qo'yish, innovatsion infratuzilmani rivojlantirish hamda ilmiy faoliyat natijalarini amaliyotga tatbiq etish muhim vazifa sifatida ko'rsatilgan [2].

"Ta'lim to'g'risida"gi Qonunning 17-moddasi dual ta'limga bag'ishlangan. Unga ko'ra, dual ta'lim zarur bilim, malaka va ko'nikmalarni olishga qaratilgan bo'lib, uning nazariy qismi ta'lim tashkiloti negizida, amaliy qismi esa ta'lim oluvchining ish joyida amalga oshiriladi [3]. Mazkur norma yuridik ta'limda amaliyot bilan bog'langan ta'lim modelini rivojlantirish uchun bevosita huquqiy asos bo'lib xizmat qiladi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi PF-5847-son Farmoni bilan tasdiqlangan O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasida oliy ta'lim sohasidagi qator muammolar ko'rsatib o'tilgan. Xususan, amaldagi malaka talablari, o'quv reja va dasturlari bitiruvchilarda amaliy ko'nikmalarni shakllantirishga yetarli darajada yo'naltirilmagani, oliy ta'lim muassasalari va kadrlar buyurtmachilari o'rtasidagi hamkorlik samarali yo'lga qo'yilmagani qayd etilgan [4].

Shuningdek, mazkur Konsepsiyada ish beruvchilarning ta'lim mazmunini shakllantirishdagi ishtiroki yetarli emasligi, ishlab chiqarish korxonalarida amaliy mashg'ulotlar samarali tashkil etilmagani hamda tayyorlanayotgan mutaxassislar malakaviy darajasi mehnat bozorining zamonaviy talablariga to'liq javob bermasligi alohida ta'kidlangan [4]. Ushbu muammolar yuridik ta'limda ham klinik va dual ta'lim mexanizmlarini tizimli joriy etish zaruratini yuzaga keltiradi.

Yuridik klinika raqamli yuridik ta'limni amaliyot bilan integratsiyalashda muhim vosita hisoblanadi. An'anaviy klinik faoliyatdan farqli ravishda, raqamli yuridik klinikalar talabalarga aholiga onlayn huquqiy maslahat berish, elektron murojaatlar bilan ishlash, raqamli platformalarda huquqiy hujjatlar tayyorlash va masofaviy huquqiy yordam ko'rsatish imkonini beradi. Bu, bir tomondan, talabalarning amaliy ko'nikmalarini oshiradi, ikkinchi tomondan, aholining huquqiy madaniyatini yuksaltirishga xizmat qiladi.

Dual yuridik ta'limning afzalligi shundaki, u oliy yuridik ta'lim muassasasidagi nazariy bilimni huquqni qo'llash amaliyoti bilan bog'laydi. Bunday model talabaga universitetda professor-

o'qituvchilardan nazariy bilim olish, amaliyot bazalarida esa tajribali mutaxassislar rahbarligida kasbiy ko'nikmalarni shakllantirish imkonini beradi. Natijada, ta'lim mazmuni huquqni qo'llovchi idoralar, advokatura, konsalting kompaniyalari va xususiy sektor ehtiyojlariga yaqinlashadi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 26-noyabrda PF-232-son Farmonida yuridik ta'lim, ilm-fan va amaliyotning uzviy bog'liqligini ta'minlash, amaliy o'qitish hamda klinik va dual ta'lim tamoyillarini joriy etish asosiy vazifalardan biri sifatida belgilangan [5]. Farmonda Toshkent davlat yuridik universitetida tajriba tariqasida ta'lim dasturlarining nazariy va amaliy qismlarini uyg'unlashtirish, talabalarining sud, huquqni muhofaza qiluvchi organlar, advokatura, konsalting va sohaga oid boshqa tashkilotlarda amaliy ko'nikmalarini rivojlantirish nazarda tutiladi [5].

Xorijiy tajribada dual, ya'ni amaliyotga yo'naltirilgan ta'limni klinik yuridik ta'lim bilan uyg'unlashtirish keng qo'llaniladi. Mazkur yondashuv stajirovkalar, yuridik kliniklardagi amaliyot, simulyatsiya mashg'ulotlari va mentorlik asosidagi o'qitish orqali malakali yuristlarni tayyorlashga xizmat qiladi. Nazariya va amaliyotni integratsiyalash kasbiy kompetensiya, mustaqil fikrlash, axloqiy mas'uliyat hamda mijoz manfaatlarini himoya qilish madaniyatini shakllantiradi [6].

AQSH tajribasida klinik yuridik ta'lim talabalarga professor-o'qituvchilar nazorati ostida real o'quv-amaliy ishlar bilan shug'ullanish imkonini beradi. Yuridik klinikalar kam ta'minlangan va ijtimoiy himoyaga muhtoj aholi qatlamlarining odil sudlovga erishish imkoniyatini kengaytirishda muhim rol o'ynaydi [7]. Shu sababli klinik ta'lim nafaqat pedagogik usul, balki ijtimoiy-huquqiy xizmat ko'rsatish mexanizmi sifatida ham baholanadi.

Yuridik klinik ta'limning amaliy samaradorligi uning aniq metodik asoslari bilan belgilanadi. Klinik o'qitish jarayonida talaba odatdagi auditoriya topshirig'ini emas, balki real yoki real vaziyatga yaqin huquqiy muammoni hal qiladi. Bunda huquqiy intervyu olish, faktlarni saralash, huquqiy kvalifikatsiya berish, mijozga tushunarli maslahat tayyorlash va hujjat loyahasini rasmiylashtirish ketma-ketligi o'zlashtiriladi. Klinik ta'limning modernizatsiyadagi ahamiyatiga bag'ishlangan tadqiqotlarda ham yuridik klinika talabada kasbiy identifikatsiya, ijtimoiy mas'uliyat va mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalarini shakllantirishi ta'kidlanadi [8].

Milliy sharoitda yuridik klinikalarni faqat bepul huquqiy maslahat beruvchi tuzilma sifatida emas, balki o'quv jarayonining ajralmas laboratoriyasi sifatida ko'rish lozim. Masalan, klinika doirasida "fuqarolik huquqi bo'yicha maslahat", "mehnat nizolari bo'yicha dastlabki huquqiy tahlil", "tadbirkorlik subyektlari uchun huquqiy ma'lumotnoma" kabi yo'nalishlar tashkil etilishi mumkin. Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti yuridik klinikasi tajribasi klinika faoliyatini nazariy darslar bilan bog'lash, murabbiylik va talabalarni bosqichma-bosqich real murojaatlar bilan ishlashga tayyorlashning muhimligini ko'rsatadi [8].

Klinik ta'limning yana bir ustun jihati uning "yangi avlod yuristlari"ni shakllantirishga xizmat qilishidir. Zamonaviy yurist nafaqat qonun normasini bilishi, balki mijozning huquqiy ehtiyojini aniqlay olishi, manfaatlar to'qnashuvini oldindan ko'ra bilishi, axloqiy mas'uliyatni his qilishi va sodda tilda huquqiy yechim taklif eta olishi kerak. Shu ma'noda yuridik klinika talabada kommunikativ, tahliliy va axloqiy kompetensiyalarni birgalikda rivojlantiradi [9].

Yuridik klinikalar faoliyatida metodik ta'minot alohida ahamiyatga ega. Klinik o'qitish uchun maxsus dastur, ish papkalari, murojaatlarni ro'yxatga olish shakllari, maxfiylik kelishuvi, maslahat berish algoritmi, hujjat loyihalarini tekshirish varaqalari va baholash mezonlari ishlab chiqilishi zarur. Klinik ta'lim bo'yicha qo'llanmalarda yuridik texnika, maslahat berish uslubi, hujjat tuzish hamda amaliy mashg'ulotlarni yuritish qoidalari batafsil yoritilgani bu yo'nalishning mustaqil pedagogik metodikaga ega ekanligini ko'rsatadi [10].

Dual texnologiyalarni yuridik ta'limga tatbiq etishda ish beruvchi bilan tizimli hamkorlik asosiy shart hisoblanadi. Amaliyot bazalari faqat qisqa muddatli tanishuv amaliyoti o'tkaziladigan joy bo'lib qolmasligi, balki o'quv natijalarini shakllantiruvchi hamkor institut sifatida ishtirok etishi

lozim. Dual ta'lim bo'yicha ilmiy manbalarda ushbu model ta'lim tashkiloti, ish beruvchi va ta'lim oluvchi manfaatlarini uyg'unlashtirish orqali kasbiy kompetensiyalarni samarali shakllantirishi qayd etiladi [11].

Yuridik klinika bo'yicha o'quv qo'llanmalarida klinik faoliyatning samaradorligi uch asosiy omilga bog'liqligi ko'rsatiladi: birinchidan, talabning real vaziyatni huquqiy baholashga tayyorligi; ikkinchidan, professor-o'qituvchi yoki amaliyotchi mentorning doimiy nazorati; uchinchidan, huquqiy maslahat sifatini baholashning aniq mezonlari. Mazkur yondashuv oliy yuridik ta'limda klinika faoliyatini tasodifiy tashabbus emas, balki rejalashtirilgan o'quv moduli sifatida tashkil etishni talab qiladi [12].

Dual ta'limni joriy etishda talabning o'qish jarayonida mehnat bozoriga bosqichma-bosqich kirib borishi ham muhim. O'quvchi yoki talaba o'z kasbiy yo'nalishini nazariy bilimlar asosida emas, balki real ish jarayonidagi vazifalar orqali anglaganda, bitiruvdan keyingi moslashuv davri qisqaradi. "Xalq so'zi" nashrida ham dual ta'lim nazariy bilimni ish joyidagi amaliyot bilan birlashtirishi, talaba uchun kasbni auditoriyadan tashqarida ham o'zlashtirish imkoniyatini kengaytirishi qayd etiladi [13].

Oliy ta'limda dual yondashuvga ijtimoiy buyurtmaga javob sifatida qarash mumkin. Chunki mehnat bozori bitiruvchidan nafaqat diplom, balki amaliy muammo yechish qobiliyati, jamoada ishlash, hujjatlar aylanishi va raqamli platformalardan foydalanish ko'nikmalarini talab qilmoqda. Shu bois dual yondashuv an'anaviy o'quv rejasini amaliy natijalar bilan boyitadi va ta'lim sifatini baholashda ish beruvchining rolini kuchaytiradi [14].

Germaniya tajribasida dual ta'lim nazariy o'qishni korxonalar, yuridik firmalar va davlat organlaridagi haq to'lanadigan amaliyot bilan uyg'unlashtiradi. Bu tizim talabning o'qish davridayoq kasbiy muhitga moslashishiga, ish beruvchi talablarini chuqur tushunishiga va bitiruvdan keyingi mehnat faoliyatiga tez kirishishiga xizmat qiladi [15].

Buyuk Britaniya va Avstraliya amaliyotida ham yuridik ta'limning amaliy komponentlari, jumladan, yuridik klinikalar, stajirovkalar, simulyatsion sud jarayonlari va mentorlik dasturlari keng qo'llaniladi. Bu yondashuv "**learning by doing**", ya'ni amaliyot orqali o'rganish prinsipiga asoslanadi. Mazkur prinsip bo'lajak yuristlarda huquqiy muammoni aniqlash, dalillarni baholash, huquqiy pozitsiya ishlab chiqish va mijoz bilan kasbiy muloqot qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi [16].

Germaniyadagi dual ta'lim modeli yuridik ta'lim uchun to'g'ridan-to'g'ri ko'chirib olinadigan tayyor sxema emas, balki moslashtirilishi lozim bo'lgan tajriba sifatida qaralishi kerak. Chunki yuridik kasblar tartibga solingan professionallik, maxfiylik, advokatlik siri va manfaatlar to'qnashuvi kabi maxsus talablar bilan bog'liq. Shunga qaramay, "**Duales Studium**" modeli amaliyotning o'quv reja bilan muntazam bog'lanishi, ish beruvchining o'quv natijalarini shakllantirishdagi ishtiroki va talabning moliyaviy rag'batlantirilishi jihatidan muhim tajriba beradi [17].

Yuridik klinikani dual ta'lim bilan uyg'unlashtirishda "mentorlik" instituti markaziy o'rin tutadi. Mentor talabning ishini faqat nazorat qilmaydi, balki unga huquqiy muammoni tanlash, dalillarni tahlil qilish, normani topish, hujjat loyahasini takomillashtirish va mijoz bilan muloqot etikasi bo'yicha yo'naltiruvchi rol bajaradi. Yuridik klinika kelajakdagi yuristlar uchun amaliy maktab vazifasini bajarishi haqidagi fikrlar ham aynan mentorlik va klinik rahbarlikning o'quv jarayonidagi ahamiyatini tasdiqlaydi [18].

Yuridik klinik va dual ta'limni rivojlantirish uchun ularning tashkiliy-huquqiy maqomi, faoliyat doirasi, moliyalashtirish manbalari, talabalarning vakolatlari, professor-o'qituvchilar yuklamasi va mas'uliyati aniq belgilanishi lozim. Bu borada hal qilinishi lozim bo'lgan bir qator masalalar mavjud.

Birinchidan, ta'lim tashkilotlari huzuridagi yuridik klinikalar faoliyatini tartibga soluvchi namunaviy nizomni tasdiqlash maqsadga muvofiq. Ushbu nizomda yuridik klinikaning vazifalari,

talabalarining klinik faoliyatga jalb qilinish tartibi, professor-o'qituvchilar rahbarligi, mijoz bilan ishlash qoidalari, maxfiylik, manfaatlar to'qnashuvi va huquqiy maslahat sifati bo'yicha talablar belgilanishi kerak.

Ikkinchidan, yuridik klinika doirasida talabalar tomonidan ko'rsatiladigan xizmatlar chegarasi aniq belgilanishi zarur. Talabalar sud va boshqa davlat organlarida mijozlar manfaatlarini mustaqil ravishda ifoda etmasligi, biroq professor-o'qituvchi yoki mas'ul mutaxassis nazorati ostida huquqiy maslahat berish, ariza, shikoyat, e'tiroz va boshqa huquqiy hujjatlar loyihalarini tayyorlash huquqiga ega bo'lishi lozim.

Uchinchidan, dual yuridik ta'limni tashkil etishda ta'lim tashkiloti, ish beruvchi va talaba o'rtasida uch tomonlama shartnoma tuzish mexanizmi joriy etilishi kerak. Ushbu shartnomada amaliyot muddati, ish joyidagi vazifalar, mentoring majburiyatlari, mehnatga haq to'lash yoki rag'batlantirish tartibi, talabaning xavfsizligi, maxfiylikka rioya qilish va amaliy natijalarni baholash mezonlari belgilanishi maqsadga muvofiq.

To'rtinchidan, yuridik klinikalar faoliyatini raqamlashtirish bo'yicha yagona elektron platforma yaratish zarur. Platforma murojaatlarni qabul qilish, ishlarni taqsimlash, hujjatlar loyihalarini kelishish, rahbar tomonidan nazorat qilish, statistik hisobot yuritish hamda klinik faoliyat natijalarini baholash imkonini berishi kerak. Bu yuridik klinika faoliyatida shaffoflik va hisobdorlikni kuchaytiradi.

Beshinchidan, klinik va dual ta'limda ishtirok etuvchi professor-o'qituvchilar va amaliyotchi mentorlar uchun maxsus malaka oshirish dasturlarini yo'lga qo'yish lozim. Bunday dasturlar klinik metodika, muammoli vaziyatlar asosida o'qitish, mijoz bilan muloqot, kasbiy etika, huquqiy hujjatlarni tayyorlash texnikasi va raqamli yuridik xizmatlar bo'yicha amaliy modullarni qamrab olishi zarur.

Oltinchidan, klinik va dual ta'lim natijalarini baholashda faqat amaliyot o'taganlik haqidagi ma'lumotnoma bilan cheklanmaslik lozim. Talabaning individual portfeli, tayyorlagan hujjat loyihalari, murabbiy xulosasi, mijoz bilan ishlash madaniyati, raqamli platformadagi faoliyati hamda kasbiy etikaga rioya qilishi kompleks baholanishi kerak. Bu amaliy ta'limni formal jarayondan real kompetensiya shakllantirish vositasiga aylantiradi.

Yettinchidan, yuridik klinika faoliyatida ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlar bilan ishlash alohida yo'nalish sifatida belgilanishi maqsadga muvofiq. Talabalar aholining huquqiy muammolari bilan to'qnashar ekan, huquqning inson hayotidagi amaliy ahamiyatini chuqurroq anglaydi. Bunday yondashuv huquqshunoslik kasbining ijtimoiy vazifasini tushunishga, fuqarolarning odil sudlovga erishish imkoniyatini kengaytirishga va yuridik ta'limning ijtimoiy foydasini oshirishga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, yuridik ta'limni transformatsiya qilish sharoitida yuridik klinik va dual ta'limni uyg'unlashtirish bo'lajak huquqshunoslarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishning muhim omili hisoblanadi. Ushbu model nazariy bilimlarni real huquqiy muammolarni hal qilish jarayoni bilan bog'laydi, talabalarni mehnat bozori talablariga yaqinlashtiradi va aholiga huquqiy yordam ko'rsatish tizimini kuchaytiradi.

Shu bilan birga, klinik va dual ta'limni samarali joriy etish faqat tashkiliy tadbirlar bilan cheklanmasligi kerak. Ularning huquqiy maqomi, faoliyat mezonlari, moliyalashtirish tartibi, raqamli boshqaruv mexanizmlari va sifat nazorati normativ-huquqiy jihatdan mustahkamlanishi zarur. Ana shundagina yuridik klinikalar va dual ta'lim yuridik ta'lim sifatini oshirish, huquqiy xizmatlar bozoriga malakali kadrlar tayyorlash hamda huquqiy davlat institutlarini mustahkamlashga xizmat qiladi.

IQTIBOSLAR/ЧОСКИ/REFERENCES:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlis va O'zbekiston xalqiga Murojaatnomasi // URL: <https://president.uz/uz/lists/view/8834>
2. O'zbekiston Respublikasining 29.10.2019-yildagi O'RQ–576-son “Ilm-fan va ilmiy faoliyat to'g'risida”gi Qonuni // URL: <https://lex.uz/ru/docs/4571492>
3. O'zbekiston Respublikasining 23.09.2020-yildagi O'RQ–637-son “Ta'lim to'g'risida”gi Qonuni // URL: <https://lex.uz/docs/-5013007>
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi PF–5847-son “O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida”gi Farmoni // URL: <https://lex.uz/docs/-4545884>
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 26-noyabrdagi PF–232-son “O'zbekiston Respublikasida yuridik ta'lim va ilm-fanni yanada isloh qilish chora-tadbirlari to'g'risida”gi Farmoni // URL: <https://lex.uz/uz/docs/-7864099>
6. Глузман Ю.В., Муллаширов Р.Н. Юридическая клиника как метод практического обучения будущих юристов // Мир науки. Педагогика и психология. 2019. № 5. URL: <https://mir-nauki.com/PDF/05PDMN519.pdf>
7. Худойкина Т.В., Лысенко В.В. Развитие клинического обучения как важного компонента модернизации юридического образования // Интеграция образования. 2017. Т. 21. № 1. С. 124–137. DOI: 10.15507/1991-9468.086.021.201701.124-137. URL: <https://edumag.mrsu.ru/content/pdf/17-1/10.pdf>
8. Черкашина И.А. Юридическая клиника УМЭД: 16-летний опыт теоретического и практического обучения студентов-правоведов // Международные отношения. 2017. № 1. С. 66–71. URL: <https://www.uwed.uz/ru/faculties/6/legal-clinic>
9. Наумович Т.В. Юридическая клиника – формирование нового поколения юристов // София: электрон. науч.-просветит. журн. 2021. № 2. С. 106–110. URL: <https://elib.bsu.by/bitstream/123456789/271393/1/106-110.pdf>
10. Обучение в юридической клинике (правовые основы, методики, юридическая техника и практикум) / С.А. Балашенко [и др.]; под общ. ред. С.А. Балашенко. Минск: ГИУСТ БГУ, 2008. 408 с. URL: <https://law.bsu.by/pub/44/2473.pdf>
11. Алимова Н.К., Семченко Е.Е., Ахатова Ж.Н. Дуальные технологии образования: отечественный и зарубежный опыт и вопросы по его применения для повышения качества в деятельности практикующих юристов // Интернет-журнал «Науковедение». 2015. Т. 7. № 5. URL: <http://naukovedenie.ru/PDF/237PVN515.pdf>
12. Махмудова М.А. Юридическая клиника. Учебное пособие. Махачкала: ДГУНХ, 2019. 90 с. URL: https://dgunh.ru/content/glavnay/ucheb_deyatel/uposob/up-gr-fgos-36.pdf
13. Усманов Б. Дуальное образование – знание, умения и навыки // Народное слово. 12 января 2025 года. URL: <https://xs.uz/uzkr/site/download?id=3708>
14. Семенова Л.М. Дуальный подход к обучению в высшей школе как ответ на социальный заказ // Мир науки. Педагогика и психология. 2022. Т. 10. № 2. URL: <https://mir-nauki.com/PDF/11PDMN222.pdf>
15. Павлова И.В., Потапов А.А. Европейский опыт использования дуального обучения (на примере Германии) // Преподаватель XXI век. 2022. № 1. Ч. 1. С. 117–125. DOI: 10.31862/2073-9613-2022-1-117-125. URL: https://prepodavatel-xxi.ru/sites/default/files/117125_0.pdf
16. Юридическое образование: международный опыт // URL: <https://yuz.uz/ru/news/yuridicheskoe-obrazovanie-mejdunarodny-opt>
17. Дуальное образование в Германии (Duales Studium) // URL: <https://euni.ru/informatsiya/statji/obrazovanie/duales-studium>
18. Лахтионов В.А., Щербачев А.В. Юридическая клиника — главный помощник в обучении будущих юристов // Молодой ученый. 2016. № 18 (122). С. 343–344. URL: <https://moluch.ru/archive/122/33819/>

YURIST AXBOROTNOMASI

3-SON

ВЕСТНИК ЮРИСТА

НОМЕР 3

LAWYER HERALD

ISSUE 3

ISSN 2181-9416

DOI JURNAL: 10.34920/2181-9416/2026/3

2026-YIL